

LECTORI SALUTEM!

Skúmanie dejín slovensko-maďarských vzťahov bolo od začiatkov sprofesionalizovania slovenskej a maďarskej historiografie vystavené vplyvu politickej inštrumentalizácie. Teda tomu, že historici kládli svoje základné otázky tak, aby sa tie (v súvislosti s druhým národom) prispôbovali aktuálnym domácim či zahraničnopolitickým cieľom vlastného národného spoločenstva.

Už v období dualizmu stáli v pozadí historických výskumov dve otázky, ktoré neboli historického, ale verejno-politického charakteru. Jednou bola otázka „Kto tu bol skôr?“, teda kto zohrával väčšiu úlohu pri vzniku stredovekého uhorského štátu a v konečnom dôsledku kto má na základe histórie väčšie právo na územie. Druhá otázka znela „Kto začal?“, čiže koho je možné obviňovať z vyostrenia vzájomných vzťahov v 19. storočí? Slovenskú alebo maďarskú stranu? Názorným príkladom je v podstate zmierlivá a v tej dobe mimoriadne tolerantná poznámka, ktorú napísal Mihály Zsilinszky v roku 1868 na stránkach časopisu Századok po tom, ako si prezrel historické príspevky v ročenke Matice slovenskej: „Vo vedeckom boji, ktorý takto vznikol, porazenej strane patrí rovnaká sláva ako víťazovi, pretože objavenie pravdy je to, za čo sa bojuje. Napriek všetkému verím, že víťazom bude maďarská časť.“

Po rozpade Uhorska a vzniku Československa sa tieto otázky modifikovali. Na jednej strane historické argumenty pomáhali podložiť oprávnenosť revízie hraníc, na druhej strane jej neoprávnenosť. Charakteristický je napríklad výrok Lajosa Steiera, osoby, ktorá v medzivojnovom období najviac publikovala o slovenských dejinách. Steier v roku 1924 napísal: „V období po zániku monarchie, v prvej etape môjho dobrovoľného vyhostenia z rodného kraja, z Horného Uhorska, som svoje vedomosti nadobudnuté o slovenskej otázke zasvätil protestom proti neoprávnenej územnej krádeži.“ Generácia historikov, ktorá vytvorila prvú profesionálnu koncepciu slovenských dejín a spája sa s menom Daniela Rapanta, kládla dôraz na politické udalosti po roku 1848 a snahy Slovákov, ktoré viedli k samostatnej štátnosti. Iné obdobia, udalosti a javy slovenských dejín však ostali v úzadí. V tom čase sa ešte často odvolávali aj na mýtus o tisícročnom utláčaní Maďarmi, ktorý vznikol na začiatku 19. storočia.

Po roku 1948 bol výskum spoločných slovensko-maďarských dejín poznačený pečaťou komunistickej ideológie. Na maďarskej strane bola obľúbená iluzórna myšlienka o priateľstve národov, ktorá konflikty zametala pod koberec. V roku 1962 Gábor G. Kemény zhrnul podstatu tejto koncepcie nasledovne: „Štáty a ľud socialistického tábora zaujíma predovšetkým to, čo zblízuje stámilióny pracujúcich na celom svete a privedie ich k vzájomnému porozumeniu a k spoznaniu spoločných problémov.“ Kvôli tomuto postoju mnohí z vtedajších maďarských historikov a literárnych historikov súvislosti s konfliktnými obdobiami venovali príliš veľkú pozornosť menej významným pokusom o zblíženie, ktoré sa často odohrali len na úrovni dvoch osôb. No existujúce a ďalej pretrvávajúce protiklady radšej ignorovali. Aj napriek dobrým úmyslom sa do interpretácie spoločných dejín mohli dostať vážne štrukturálne chyby. Na slovenskej strane dostala väčší priestor teória dvojitého útlaku, podľa ktorej Maďari utláčali slovenský pracujúci ľud z národnostného i triedneho hľadiska.

Významné zmeny priniesol až rok 1989. Odvtedy sa totiž v prácach historikov čoraz menej objavovalo prispôsobovanie sa aktuálno-politickým cieľom. Zásľuhu na tom má aktivita *Slovensko-maďarskej komisie historikov* pod vedením Lászlóa Szarku a Petra Zelenáka, neskôr Štefana Šutaja. Z výsledkov činnosti tejto komisie vyplýva, že len spoločné inštitúcie, ktoré berú do úvahy seriózne odborné hľadiská, sa môžu stať základom dlhodobého, prínosného a intenzívneho vzťahu týchto dvoch historiografií. Z tohto dôvodu sa *Výskumný ústav Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku (Országos Szlovák Önkormányzat Kutatóintézet), Historický ústav Slovenskej akadémie vied, Fórum inštitút pre výskum menšín a Historický ústav Výskumného strediska filozofie Maďarskej akadémie vied (Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet)* rozhodli, že na budovanie vedeckých vzťahov vznikne ďalší orgán – dvojjazyčné periodikum *Koridor. Slovensko-maďarský historický časopis*. Tento cieľ sme sledovali aj pri výbere názvu časopisu. Chodba je totiž okrem toho, že spojuje, vhodná aj na pravidelné stretávanie sa, rozhovory a výmenu názorov.

Ako ponaučenie z vyššie spomínaného procesu chceme v našom časopise prenechať ústrednú úlohu štúdiám, ktoré sa zaoberajú konfliktnými témami ako je viacnásobná identita, vytváranie vzájomného obrazu, asimilácia, pretrvávajúce národných mýtov alebo otázky historickej pamäte. Veľký dôraz kladieme tiež na prehľad najnovších výsledkov oboch historiografií a na prezentovanie najdôležitejších kníh a najvýznamnejších odborníkov. V našom časopise teda dáme veľký priestor prezentáciám a recenziám. Zároveň v každom čísle uverejníme portrét poprednej osobnosti historiografie, ktorý bude pozostávať z rozhovoru a z recenzie niektorej z jej/jeho najnovších publikácií.

Pripúšťame, že zaoberanie sa s citlivejšími témami môže vyvolať diskusie. Budeme sa však usilovať o to, aby sme počas týchto diskusií nevyhlasovali „víťazov“ a „porazených“. Ak totiž vychádzame z princípu prísnej odbornosti, naším cieľom nemôže byť poraziť toho druhého, ale pochopiť jeho argumenty, alebo ich aspoň legitímne prijať. Zrejme nemôžeme dúfať, že vo všetkých otázkach, o ktorých sa bude na stránkach časopisu diskutovať, dospejeme ku konečnej dohode. Vytýčený cieľ časopisu je o niečo skromnejší a zároveň ambicióznejší. Boli by sme radi, keby predstavitelia oboch historiografií mali priebežne a pravidelne možnosť viesť intenzívny dialóg.

Békešská Čaba, Bratislava, Budapešť, Šamorín 15. december 2013

Redakcia